

BOLALARNING IJROCHILIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING O'RNI

Muallif: Baxtiyarova Duriya Berdiyarovna ¹, Dotsent Rejemetova N.I. ²

Affilyatsiya: Nizomiy nomidagi TDPU Musiqa ta'limi va san'at yo'nalishi 1-kurs magistratura talabasi ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14465340>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning ijrochilik kompetensiyalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar bayon qilingan. Musiqa mashg'ulotlarida bolalarning umumiy kompetensiyalar va pedagogik texnologiyalar borasida fikrlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ijrochilik kompetensiyasi, ta'lim va tarbiya, me'yoriy-huquqiy hujjatlar, kompetensiyaviy yondashuv, umumiy kompetensiya.

Bugungi kunda bolalarning ijrochilik kompetensiyalarini rivojlantirishda pedagogik texnologiya mavzusining dolzarbligi va unga talab Vatanimiz maktabgacha ta'lim tizimining real ehtiyojlari va pedagogik boylik, madaniy-tarixiy me'rosni nazariy anglash zarurati bilan oila va pedagoglarimiz tomonidan unga bo'lgan qiziqishning pasayib borishi; falsafiy, san'atshunoslik va pedagogik tadqiqotlari bolalarda pedagogik etikani tarbiyalash go'zallikni sevish, musiqa tinglash, musiqiy cholg'ularni chalish, qo'shiq aytish, raqsga tushishga o'rgatishda qo'llanishi kerak bo'lgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha metodik ishlanmalar kamligi, xalq musiqasining maktabgacha yoshdagi bolalarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish vositasi sifatidagi potensial imkoniyatlari bilan ularni amalga oshirish nazariyasi va amaliyotining yetarlicha ishlanmaganligi o'rtasidagi ziddiyatlar bilan belgilanadi.

Respublikamizda 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish" kontsepsiyasini ishlab chiqildi. Kontsepsiya O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'limni rivojlantirishning maqsadlari, vazifalari, ustuvor yo'nalishlari, o'rta va uzoq muddatli istiqboldagi bosqichlarini belgilaydi hamda maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturlar va kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun asos bo'ladi [1]

Ushbu vazifalarni amalga oshirishda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yosh avlodning aqliy-intellektual, estetik, jismoniy, ma'naviy salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni takomillashtirish alohida dolzarblilik kasb etmoqda. Bu kontsepsiya, bu vazifalar zamonaviy pedagogik texnologiyalar mavzusining yechimi bo'lishi mumkin. Shu jihatdan olganda, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini ta'minlashda

zamonaviy yondashuvlar, boshqaruv, innovatsiya va axborot texnologiyalarini ta'lim-tarbiya jarayoniga joriy etishda rahbarlik layoqatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi davr ta'lim taraqqiyoti yangi yo'nalish - innovatsion pedagogikani maydonga olib chiqdi. "Innovatsion pedagogika" termini va unga xos bo'lgan tadqiqotlar G'arbiy Yevropa va AQShda 60-yillarda paydo bo'ldi. Yangilik kiritishning sotsial-psixologik aspekti amerikalik innovativ E.Rodjers tomonidan ishlab chiqilgan. U yangilik kiritish jarayoni qatnashchilarining toifa(tip)lari tasnifini, uning yangilikka bo'lgan munosabatini, uni idrok qilishga shayligini tadqiq etadi. Texnologiya grekcha so'z bo'lib, "texnos"-san'at, mahorat, "logos"-ta'limot degan ma'no'larni bildiradi. Pedagogik texnologiya tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi tarixida turli qarashlar mavjud bo'lgan: u texnik vositalar haqidagi ta'limot deb, hamda o'qitish jarayonini loyihalashtirilgan holda izchil va muntazam tashkil etish deb talqin qilingan. Hozir pedagogik texnologiyalarning bir qancha ta'riflari mavjud. Pedagogik texnologiya—ta'lim va tarbiya jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'lash, texnologik yondashuv asosida ta'lim va tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish muammolarini o'rganadi. Pedagogik texnologiya ta'lim – tarbiya jarayonini yuksak mahorat san'at bilan boshqarishdir. Pedagogik texnologiya – texnologiyaga nisbatan tor tushuncha bo'lib-unda faqat ta'lim-tarbiyaning nazariy va amaliy asoslarini mahorat, san'at bilan o'rganish. Pedagogik texnologiyalar pedagogik jarayonning ijtimoiy maqsadga yo'naltirilgan usul, shakl va uyushmalar yigindisiga asoslangan loyihadir. Shuningdek, pedagogik texnologiyalar-pedagogik jarayonni yangicha qurish boshqarish tashkil etishning mexanizmidir.

Pedagogik texnologiyaning quyidagi asosiy tushunchalari mavjud:

1. Texnologiya – biror ishda mahoratda, jarayonda qo'llaniladigan yo'llar, usullar majmuasi.
2. Pedagogik texnologiya – pedagogik va texnologik yondashuvlar integrasiyasidir.
3. Pedagogik loyihalash – yaratilgan modelni dastlabki va yakuniy ko'rinishda ishlab chiqish va uni amaliy qo'llash darajasiga yetkazishdan iborat.
4. Pedagogik tizim –bir biribilan o'zaro bog'langan mo'ayyan munosabatda bo'lgan elementlar bilan tasvirlangan yahlit ta'lim tizimidir.
5. Pedagogik innovatsiya – pedagogik jarayonga yangilik kiritish
6. Pedagogik jarayon – Ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi orasidagi ta'limiy va tarbiyaviy munisabatlar tizimi.

Yangi texnologiyalar katta ta'lim imkoniyatlarini ochdi. Ro'y berayotgan sifat o'zgarishlar shuni ko'rsatadiki, odat bo'lgan tushuntirishda "o'rgatish" jarayonlari o'qituvchilarning kasbiy imkoniyatlari chegarasidan tashqari chiqib keta boshladi. Vujudga kelgan yangi texnik, axborot, bosma, eshitish va ko'rgazma vositalari o'ziga xos tarzda yangi metodikalar bilan ta'lim jarayoniga ko'pgina yangiliklar kiritib, uning ajratilmas qismi bo'lib qolmoqda. Biroq, pedagogik texnologik jarayonning o'ziga xosligi, uning an'anaviy shakllaridan ustuvorligi va hozirgi zamon ta'limi muammolari real yechish usullari hali to'la o'rganilmagan. Bu haqda chet ellik va o'zbek avtorlari ko'p yozmoqdalar. Lekin barchalari pedagogik texnologiyalar kelajakda ustuvor o'ringa ega bo'lishiga ishonadilar. Hozirda ta'lim texnologiyasi yordamchi vosita bo'lib qolmay balki, o'quv jarayonining rivojlanishida katta rol o'ynab, uning tashkiliy shakllari, metodlari, mazmunini o'zgartiradigan yangi sistema deb tushunilmoqda. Bu esa, o'z navbatida,

o'qituvchi va o'quvchining pedagogik tafakkuriga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Texnologiyani bunday tavsif qilish ta'lim jarayonidagi barcha tuzuvchilar orasidagi uzviy bog'lanishning muhimligini, pedagog va o'quvchining o'zaro hamkorligini ko'rsatadi. o'quvchi passiv ta'lim ob'yektidan faol shaxs ta'lim va tarbiya subyektiga aylanadi va aktiv subyekt sifatida o'qituvchi bilan bu jarayonda qatnashadi, mustaqil bilim olishga intiladi [2].

Pedagog o'z -o'zini va o'z imkoniyatlarini yaxshi bilishi kerak; «BBB» usuli. O'tilgan mavzuni mustahkamlash. «FSMU» usuli. O'tilgan mavzuni umumlashtirish. Pedagogik texnologiyalarni mukammal bilishimiz va ulardan amaliyotda maromiga yetkazib qo'llay olishimiz juda muhim. Masalan, bolalar individual psixologik xususiyatlariga ko'ra har xil bo'ladi, lekin ta'lim-tarbiya bitta dastur asosida olib boriladi, bitta dastur asosida olib borilar ekan deb, hamma boladan bir xil natijani talab qilishimiz to'g'ri emas, qaysidir bola ba'zi narsalarni oldinroq o'rgansa, ba'zilar keyinroq o'rganadi, kimdir amaliy bajarib tez o'rgansa, kimdir boshqaning bajarganini ko'rib tez o'rganib oladi. Shu sababli bolalar bilan ishlayotganimizda ularga individual tarzda munosabatda bo'lishimiz, har bir bolaning yutug'ini ko'ra olishimiz va rag'batlantirishimiz, ularning yanada kuchli ishtiyoq bilan o'z ustida ishlashiga turtki bo'ladi [3].

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim bilan birgalikda tarbiyani yaxlit holda olib borishda kompetensiyaviy yondashuv o'sib borayotgan bola shaxsini hayotga tayyorlash, unda hayotiy muhim masalalarni hal qilish uchun zarur.

Kompetensiya bu bolaning bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatlari majmuidir. Boshlang'ich kompetensiyalar, rivojlanish sohasidan qat'iy nazar, bola shaxsi shakllanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi (6-7 yosh) bolaning umumiy muhim kompetensiyalari:

kommunikativ kompetensiya – muloqot vositalaridan turli vaziyatlarda foydalana bilish ko'nikmasi;

o'yin kompetensiyasi – bolaning o'yin jarayoni va uni tashkil qilishda tajriba, bilim va ko'nikmalardan ijodiy foydalanishi. O'quv tarbiyaviy faoliyat uchun asos hisoblanadi;

Ijtimoiy kompetensiya – hayotiy vaziyatlarda kattalar va tengdoshlar bilan muloqotda axloq qoidalari va me'yorlariga rioya qilgan holda o'zini tutish mahorati;

Bilish kompetensiyasi – atrofdagi olamni ongli ravishda idrok qilish va olingan bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatlardan o'quv va amaliy vazifalarni hal qilish uchun foydalanish [1]

Ushbu kompetensiyalar qatoriga musiqa mashg'ulotlari uchun muhim bo'lgan yana bir kompetensiya ya'ni - ijrochilik kompetensiyasini kiritsak ham mubolag'a bo'lmaydi.

Pedagogik texnologiyalarda didaktik o'yinlar texnologiyalari bolalar faoliyatini faollashtirish va jadallashtirishga asoslangan. Ular bolalar shaxsidagi ijodiy imkoniyatlarni ro'yobga chiqarish va rivojlantirishning amaliy yechimlarini aniqlash va amalga oshirishda katta ahamiyatga ega. Didaktik o'yinlarning asosiy turlari: intellektual (aqliy) va harakatli hamda aralash o'yinlardan iborat. Bu o'yinlar ishtiroklarida aqliy, jismoniy, axloqiy, psixologik, estetik, badiiy, tadbirkorlik, mehnat va boshqa ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Bola rivojlanayotgan vaqtda yaratilgan har bir imkoniyat uning kelajagi, jumladan Vatan ravnaqi uchun xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Boltayev B., Xodjayev J.A. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa tarbiyasi. Darslik. 2021.

https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/04/namdu-ARM-3892-Maktabgacha_talimda_pedagogik_jarayonlarni_rivojlantirish.pdf

